

www.heemkundewetteren.be

Koninklijke Heem- en Geschiedkundige Kring "Jan Broeckaert" vzw Wetteren

NIEUWSBRIEF

Versijnt 3 maal per jaar
December 2016
20^e jaargang

www.heemkundewetteren.be

heemkundewetteren@hotmail.be

erjgoedcel
LAND VAN
DENDERMONDE

COLLOFOON

Erevoorzitter

Alfons Rasschaert, Statiestraat 17, 9260 Wichelen

Voorzitter

Erik Van der Haegen, Bloemluststraat 16,
9230 Wetteren

e-mail: erik.van.der.haegen@telenet.be

Ondervoorzitter

Hubert Keuppens, Suikerstraat 5,
9260 Wichelen-Schellebelle

e-mail: hubertkeuppens2@telenet.be

Ere-secretaris

Willy Tondeleir, Boergondisch Kruis 16,
9230 Wetteren

Penningmeester/secretaris

Fernand Schamp, Kerkstraat 31, 9230 Wetteren

e-mail: fsw1@skynet.be

Museumconservator-archivaris

Walter De Wolf, Sportstraat 38, 9230 Wetteren

e-mail: heemkundewetteren@hotmail.be

Museumgids

Luc Bontinck, Wetteressestraat 10,
9260 Wichelen-Schellebelle

e-mail: luc.bontinck2@telenet.be

Tentoonstellingen

Christiane Van Impe, Kerkstraat 31, 9230 Wetteren

e-mail: vanimpe.christiane@skynet.be

Bibliotheek

Karel François, Oordegemsesteenweg 235,
9230 Massemen-Wetteren

e-mail: francois.vanherreweghe@telenet.be

Bestuursleden

Jeroen Trio, Markt 1, 9230 Wetteren

Martin Bogaert, Roelandtstraat 4,
9260 Wichelen-Schellebelle

HEEMKUNDIG MUSEUM

Het Heemkundig Museum is geopend elke eerste zaterdag van de maand gedurende de maanden maart tot november.

Tijdens deze periode is het museum eveneens te bezoeken tijdens de week op aanvraag.

Aanvragen kunnen via
heemkundewetteren@hotmail.be

of via de Toeristische Dienst Wetteren
Markt 23 – 9230 Wetteren – tel. 09/366.31.04

Tijdens de maanden november, december en januari is het museum gesloten wegens herinrichtingwerken.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Woord van de voorzitter	1
Heemkundig Museum Wetteren	2
Historische aantekeningen bij De Koninklijke Buskruitfabriek van Wetteren COOPAL EN C ^{IE} – 1939	3
De tentoonstelling “Bouwgesschiedenis van de Oude Sint-Gertrudiskerk van Wetteren”	19
Mededelingen van de Heemkundige Kring	

WERKGEBIED

Het Werkgebied van de Koninklijke Heem- en Geschiedkundige Kring “Jan Broeckaert” vzw Wetteren bevat de gemeenten Wetteren, Massemen en Westrem.

LIDMAATSCHAP

Het lidmaatschap voor één jaar bedraagt € 9.

Men kan zich als lid laten inschrijven elke eerste zaterdag van de maand wanneer het museum is geopend of door overschrijving op rekeningnummer **BE21 0682 1293 2003**

Grotere bedragen worden steeds in dank aanvaard en worden altijd correct aangewend.

WERK MEE AAN DIT TIJDSCHRIFT

Iedereen die dit wilt kan ten allen tijde aan dit tijdschrift meewerken.

Heeft u een artikel over Wetteren, Massemen of Westrem met geschiedkundige inslag, goed onderbouwd en gestaafd door een bronvermelding, dan kan dat steeds, onder uw verantwoordelijkheid worden gepubliceerd.

De redactie behoudt echter wel het recht artikels te aanvaarden of te weigeren.

WOORD VAN DE VOORZITTER

Wanneer ik deze regels typ, weet ik nog niet op welke kwaliteit papier en in welk lettertype u ze zal lezen. Wat ik wel weet is dat de Nieuwsbrief die u nu in uw handen heeft, er veel aantrekkelijker en moderner zal uitzien dan degene van de laatste 20 jaar. We hebben verschillende voorstellen en offertes bestudeerd en in functie van de kostprijs hakken we de knoop door. Ik hoop (en ga er van uit) dat voorliggend resultaat u op- en bevalt.

Deze vernieuwing heeft natuurlijk een gevoelige impact op het kostenplaatje, maar we hopen en gaan er van uit dat deze "aantrekkelijke" vormgeving van onze publicatie nieuwe leden zal "aanrekken" en de investering op termijn zich zelf zal terug financieren.

Exact 20 jaar geleden schreef ik in onze eerste Nieuwsbrief (slechts 3 velletjes A4 papier, niet eens aan elkaar geniet), dat ik de hoop en de wens uitdrukte dat we u ooit opnieuw een volwaardig heemkundig tijdschrift (zoals dat had bestaan van 1954 tot 1993) aan zouden kunnen bieden, maar dat we eerst alle prioriteit aan ons museum en onze collecties zouden geven. Toen vermoedde ik nog niet dat 10 jaar later een digitale revolutie ons zou overspoelen, en dat we verplicht zouden zijn in deze vloedgolf ook op een boot te springen en mee te varen. Plots was daar dus een tweede prioriteit, die we met vallen en opstaan leren begrijpen, beheersen en implementeren hebben.

Het project "tijdschrift" werd ondertussen niet vergeten; het bleek al snel duidelijk dat de digitale (r)evolutie ons zou wel helpen met de collectievorming en de ontsluiting van documenten en voorwerpen (met het museum dus), maar dat ze de geschreven publicatie niet zou vervangen. Het duurde een tijdje en zorgde voor heel wat discussie alvorens we de juiste digitale koers, snelheid en bestemming gedefinieerd en gevonden hadden, maar ik merk, achteraf bekeken, dat dat niet alleen voor onze vereniging geldt, maar voor zowat de gehele maatschappij en alle actoren erin, op alle gebieden.

Onze Nieuwsbrief barstte gedurende de jaren meer en meer – letterlijk - uit zijn krappe keurslijf: aankondigingen en nieuws uit het museum maakten plaats voor echte wetenschappelijke heemkundige artikels en te kleine z/w foto' schreeuwden om kleur en grotere afmetingen. Het papierformaat (A5), de lay-out, en de bladspiegel waren een zware beperking voor de inhoudelijke transformatie die de Nieuwsbrief onderging, lezers deden hun beklag dat ze nieuwe brilglazen moesten kopen om de vele kleine letters te lezen (hoemeer tekst we produceerden, hoe kleiner het lettertype werd !)

De keuze van de foto voor de nieuwe cover was snel gemaakt: de link naar ons museum blijft, ondanks de vernieuwing (de naam "Nieuwsbrief" verandert ook niet naar bvb "Tijdschrift voor Heemkunde"), maar de symboliek van de foto is nog belangrijker dan de link met het museum op zich: met name het (te) lange wachten op de heropening van onze echte ingang (via de pui), stemt ons stilaan kregeliger en tegelijk droeviger. Ik schreef het al eerder: de "zijdeur"-jaren (zo zullen ze onze eigen historiek ingaan) zijn op vele vlakken de 7 magere jaren geweest voor onze publiekswerking en betekenden ook jaren van verwarring met en vervaging tussen onze VZW-activiteiten en sommige gemeentelijke diensten.

Ook al hebben we een fantastisch jaar achter de rug, met een record-aantal bezoekers voor onze tentoonstelling over de geschiedenis, vermindering met finaal demolitie van de oude kerk en de conceptie van de nieuwe kerk, toch zijn er nog altijd een pak mensen die deze expositie niet hebben bezocht, wegens een manifest manco aan visibiliteit van ons museum.

Met al deze aandacht voor de vormgeving van onze Nieuwsbrief, zou ik het belangrijkste nog vergeten : de inhoud.

Wat Walter ons hier aanbiedt is weer een verrijking voor en ontsluiting van een aspect Wetterse heemkunde van de bovenste plank. Een publicatie uit 1939 van NV Cooppal, waarin ze haar eigen ontstaan en geschiedenis objectief beschrijft ... in het Frans, u kent deze brochure misschien, of u bent één van de gelukkigen die ze in uw bezit heeft. Walter heeft deze vlekkeloos naar het hedendaags Nederlands vertaald (niet dat "Google-Nederlands" van een vertaalmachine), zonder ook maar iets aan de inhoud te wijzigen én met alle oorspronkelijke foto's. Prachtprestatie.

En uw vermoeden (of vrees) bij het zien van onze "nieuwe" Nieuwsbrief worden aan het eind van het verhaal niet bevestigd : de lidmaatschapsbijdrage blijft ongewijzigd € 9 per jaar (hoewel hogere bij- en bedragen natuurlijk welkom zijn). Daarvoor krijgt u 3 x een nummer (april – augustus en december) van dit prachtige, glanzende, interessante magazine en heeft u onbeperkt toegang –op aanvraag- tot onze fysieke en on-line bibliotheek en onze zeer uitgebreide (zich niet beperkend tot Wetteren) genealogische databank.

U vindt als bijlage een overschrijvingsformulier. Doe ons, en vooral de schatbewaarder, een plezier en schrijf snel uw bijdrage over, de betalingsopvolging en reminderbrieven schrijven kosten ons ook heel wat tijd.

Rest mij tenslotte, maar niet in het minst, u, en allen die u dierbaar zijn, prettige eindejaarsfeesten en een gezond en gelukkig 2017 toe te wensen.

Erik

HEEMKUNDIG MUSEUM WETTEREN

Zelden is een jaar zo druk geweest dan het voorbije 2016.

Nooit heeft vanaf de eerste openingsdag in maart tot de allerlaatste in november het bezoekersaantal zo hoog gelegen dan dit jaar.

Toeval willen wij het niet noemen. Wij schrijven het toe aan een nooit afgevende wil om ons Heemkundig Museum Wetteren uit te willen bouwen en te laten verworden tot een museum voor en van elke Wetteraar en meteen de niet-Wetterse bezoeker.

Natuurlijk mogen we dit jaar wel heel dankbaar zijn dat onze Sint-Gertrudiskerk haar 150^e verjaardag vierde.

Deze viering, de tentoonstelling in de kerk en de rondleidingen aldaar hebben er voor gezorgd dat wij een 10-tal extra openingsdagen hebben op onze agenda moeten inschrijven.

Nu het museum, zoals elk jaar, er terug als een bouwvallige ruïne bijligt ten gevolge van de aan gang zijnde werken, wordt er met hernieuwde moed, met een hernieuwde wil getimmerd aan gloednieuwe uitstallingen.

Belangrijk is dat, ik als conservator, al enkele jaren wordt bijgestaan door een tweetal helpers wat mijn taak natuurlijk heel wat lichter maakt.

Maar even belangrijk als hun hulp is het feit dat beide helpers volledige vrijheid krijgen om uitstallingen te realiseren.

Trouwens er is vandaag heel wat meer werk te verrichten dan enkel maar expokasten te herschikken.

Het is er uiteindelijk ook van gekomen om al onze boeken van onze toch wel omvangrijke bibliotheek te registreren en de rekken her in te richten.

Weet dat een kleine 2.000 titels op 3 weken tijds door de handen zijn gegaan om dit werk te realiseren.

De oplijsting van de boeken zal weldra op de website worden gepubliceerd.

Maar ook het komende 2017 staat er als een druk jaar aan te komen.

Na de kermisweek van september wordt ons marktplein trouwens herschapen in een reuzengroot bloementapijt.

Dit impliceert dat het Heemkundig Museum ook dan voor 5 bijkomende openingsdagen zal komen te staan.

Maar één ding staat vast, zoals de zaken er vandaag voorstaan, met de spirit die vandaag aan de dag wordt gelegd, en met de gretigheid waarmee de medewerkers zich op het museum hebben gestort, moet 2017 een succesvol jaar worden.

Of wij ook uw medewerking willen? Natuurlijk! Uw bezoek aan ons vernieuwde Heemkundig Museum Wetteren.

De conservator.
WDW

Museum of werkplaats?

In 1939 verscheen bij de Koninklijke Buskruitfabriek van Wetteren een brochure waarin een prachtige geschiedsbeschrijving was te lezen over de fabriek.

De brochure had voor de modale Wetteraar maar één minpunt; ze is volledig in de Franse taal opgesteld.

Enkele jaren reeds heeft de conservator de brochure volledig vertaald maar het is er nooit van gekomen om ze te publiceren in het tijdschrift.

Bij deze komen wij hier dan aan te ontmoeten.

Historische aantekeningen bij De Koninklijke Buskruitfabriek van Wetteren COOPPAL EN C^{IE} – 1939

OORSPRONG

JAN-FRANS COOPPAL (1778)

In 1778 koopt Jan-Frans COOPPAL ter studie van notaris Hacquaert te Gent, in bijzijn van klerk Leirens, een eigendom genaamd « te Valois », gelegen op de linkeroever van de Schelde te Wetteren in het Graafschap Vlaanderen teneinde er zwart poeder (buskruit) te produceren.

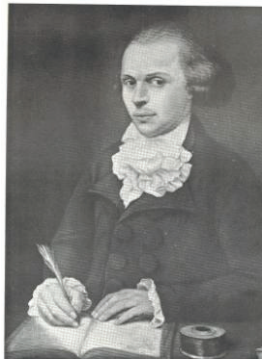
Het is in dit eigendom, gegroeid uit verschillende verwervingen, dat de tegenwoordige fabriek van Wetteren werd opgericht.

Jan-Frans Cooppal werd geboren te Antwerpen in 1735 en woonde in de Sint-Andreas parochie, waar hij kerkmeester was.

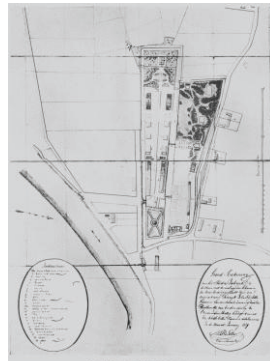
Hij was gehuwd met Isabelle Pauwels.

Mw Jan-Frans Cooppal

Mr Jan-Frans Cooppal

Buskruitfabriek 1829

In 1787 gaat Cooppal een verbintenis aan met zijn stadsgenoot Mr. Vermoelen om een poederfabriek uit te baten. Vermoelen deed de inbreng van 20.590 gulden terwijl Cooppal borg stond met zijn technische kennis en zijn eigen fabriek.

De vastlegging van de akte gebeurde ter studie van notaris Leirens te Wetteren, waarvan de nakomelingen nog steeds het notarisambt uitoefenen te Wetteren. (n.v.d.r.: 1939)

In 1796 werd de fabriek gesloten tengevolge van de bezetting van België door de Franse Revolutionaire legers.

Jan-Frans Cooppal overleed in 1804.

PIETER-FRANS COOPPAL (1804)

De kinderen van Jan-Frans Cooppal, Pieter-Frans Cooppal geboren in Antwerpen in 1762 en Marie-Françoise Cooppal verbinden zich met Filip Vermoelen, voormalig adjunct-burgemeester van Antwerpen, voor de heruitbating van de poederfabriek te Wetteren.

Tot dan werden alle pogingen van Pieter-Frans Cooppal om terug de fabricagerechten te verwerven voor het maken van buskruit afgewezen. De toelating werd pas bekomen onder de vorming van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815.

Vóór deze periode was Pieter-Frans Cooppal voorzitter van de Handelsrechtbank van Antwerpen.

In 1822 werd de verbintenis Cooppal-Vermoelen vernieuwd; bij het overlijden van Vermoelen in 1825 werd hij vervangen door zijn erfgenamen:

Weduwe Filip Vermoelen,

Mevrouw Van Ertborn,

Mevrouw Ferdinand Meyers, geboren Vermoelen, alle drie woonachtig te Antwerpen.

Pieter Cooppal resideerde in Wetteren en leidde het bedrijf bij afwezigheid van zijn vennoten.

Wij vinden eveneens akten van verbintenissen uit 1828 en 1834. Enerzijds tussen Pieter Cooppal en zijn zuster Marie, anderzijds met de erfgenamen Vermoelen.

CONSTANT VAN CROMPHAUT (1828)

In 1828 neemt de dan 66 jarige Pieter-Frans Cooppal Mr. Constant Van Cromphaut aan als zijn naaste medewerker.

Mr. Van Cromphaut zou het bedrijf leiden gedurende 50 jaar tot in 1878. Als opvolger had hij zijn schoonzoon Charles Libbrecht die de leiding zou hebben tot aan zijn dood (n.v.d.r.: 1917) bij het einde van de oorlog. Wat wil zeggen dat de poederfabriek gedurende meer dan een eeuw slechts drie directeuren heeft gekend.

Pieter-Frans Cooppal, 80 jaar oud, overleed te Wetteren in 1842 in de armen van zijn trouwe medewerker Constant Van Cromphaut.

De archieven leveren geen enkele inlichting over de activiteit van de buskruitfabriek vóór de Franse overheersing. Men weet enkel dat Cooppal in die tijd leverancier was van de Regering der Oostenrijkse Nederlanden. De firma werd later leverancier van de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden, dit na de heropening van de fabriek in 1815.

Een vergunning uit 1827 vermeldt het bezit van drie molens in beweging gebracht door paardenkracht.

De boekhouding die terugkeert tot 1830 toont aan dat het bedrijf in die tijd voorspoed kende.

Na de dood van Pieter COOPPAL (1762-1842) komt de buskruitfabriek toe aan zijn erfgenamen; zijn vrouw Marie Gijsbrechts (1770-1830) had hem twee dochters geschonken: Jenny, overleden zonder kinderen en Marie Cooppal (1798-1867). Deze huwde Théodore Teichmann (1788-1867), een onvolprezen ingenieur van de "Ecole Polytechnique de Paris", hoog functionaris bij de Waterstaat van het Koninkrijk der Nederlanden, Minister van Openbare Werken en tenslotte gouverneur van de provincie Antwerpen (1845-1862).

M. Theodore Teichman

Mme Theodore Teichman

Théodore Teichmann liet de directie van de Koninklijke Buskruitfabriek volledig in handen van Constant Van Cromphaut, en zijn echtgenote bleef de enige eigenares. Zijn vertrouwen in Van Cromphaut was onverzettelijk.

De vooruitgang van het bedrijf kende enkel een stijgende lijn.

Als de jaren 1835, 1836 en 1837 een terugval vertoonden, zijn de jaren 1839 en 1840 van uitzonderlijk hoge conjunctuur geweest. De verschrikkelijke crisis van 1843 en 1844 is af te lezen in de bedrijfsresultaten.

Vanaf die periode overschrijdt de reputatie van de poederfabriek de landsgrenzen. Tengevolge de Krimoorlog bestelt de Britse regering zijn buskruit bij Cooppal.

DE KONINKLIJKE BUSKRUITFABRIEK VAN WETTEREN (1847)

In 1847 kent zijne Majesteit Koning Leopold I de Buskruitfabriek Cooppal een unieke onderscheiding toe in de industriële geschiedenis van België, door haar de welluidende titel "KONINKLIJKE BUSKRUITFABRIEK" te verlenen.

De Vennootschap Cooppal is, met reden, bijzonder fier op deze titel die ze bijna alleen tussen alle andere Belgische commerciële ondernemingen mag dragen.

Mevrouw Teichmann wendde de fondsen die haar toekwamen uit de buskruitfabriek op de meest nobele wijze aan bij liefdadigheidsfondsen zoals de "Rozenhoed" te Antwerpen, een opvangtehuis voor verlaten meisjes, bewaarscholen, kantwerkscholen. Haar vier dochters werden in deze geest opgevoed en lieten zich in hun verdere leven ook niet onbetuigd. Het kinders hospitaal Louise-Marie te Antwerpen en het weeshuis van Wetteren zijn daar voorbeelden van.

DE VIER ZUSTERS TEICHMANN

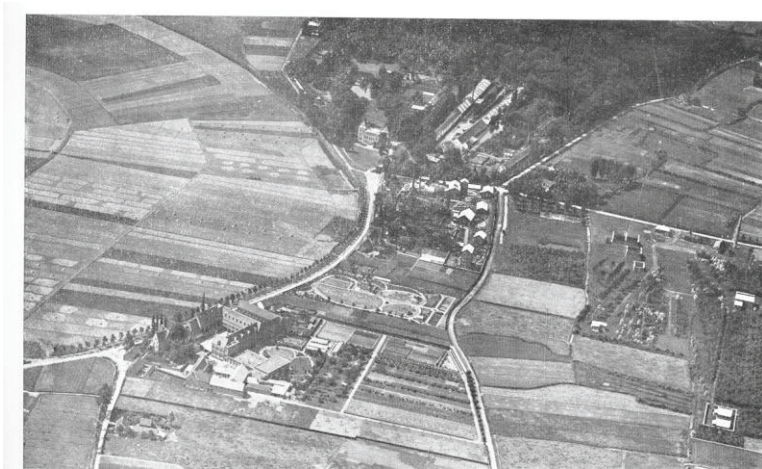
Na de dood van de heer en mevrouw Teichmann, in 1867, werd de poederfabriek het eigendom van hun vier dochters.

Jenny Teichmann (1819-1897) huwde Jules Strens. Zij bleven kinderloos.

Betsy Teichmann (1821-1900) huwde Alphonse Belpaire en hadden vier kinderen; Cécile, Théodore, Alphonse en Marie.

Constance Teichmann (1824-1896) was niet gehuwd en wijdde haar leven aan goede werken.

Marie Teichmann (1829-1900) huwde Frédéric Belpaire (broer van Alphonse) en ze hadden één dochter, Louise.

Luchtbeeld van de Buskruitfabriek te Wetteren.

Om te eindigen met deze genealogie van de eigenaars van de Koninklijke Buskruitfabriek, waarvan alle aandeelhouders steeds kinderen en kleinkinderen zijn geweest, nog enkele woorden over de vijfde generatie.

Cécile Belpaire huwde Paul Mansion, professor aan de universiteit te Gent.

Théodore Belpaire, ingenieur bij Bruggen en Wegen, huwde Marie-Louise de Bien.

Alphonse Belpaire huwde Anna Klausener en Constance Petithan bij een tweede huwelijk.

Marie Belpaire blijft ongehuwd.

Louise Belpaire huwt Charles Hertoghe.

Jenny Teichmann

Betsy Teichmann

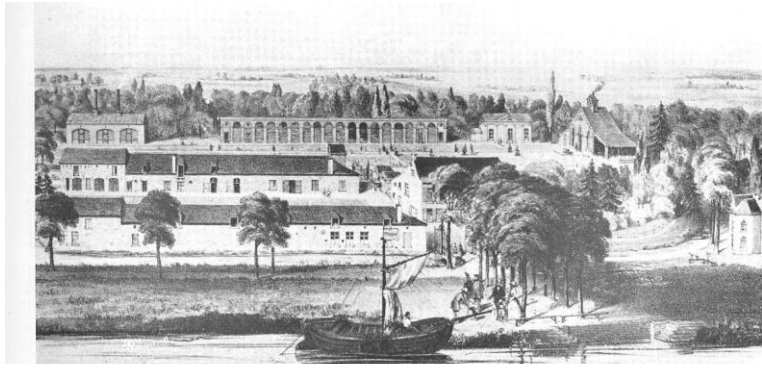
Constance Teichmann

Marie Teichmann

Op het ogenblik dat deze lijnen zijn geschreven (n.v.d.r.: 1939) waren Constance Petithan, weduwe van Alphonse Belpaire en Marie Belpaire de laatste overlevenden van de vijfde generatie.

Deze genealogische gegevens laten elke huidige vennoot (1939) toe zijn eigen oorsprong te vinden in de firma.

Zicht op de buskruitfabriek omstreeks 1854.

DE WERELDWIJDE REPUTATIE VAN DE BUSKRUITFABRIEK

Laat ons terugkeren naar de geschiedenis van de poederfabriek, en nemen we de draad terug op in 1867.

Dat jaar werd gekenmerkt door een plotse en grote stijging van de winsten. Zonder twijfel was dit te wijten aan de oorlog van 1866 tussen Duitsland en Oostenrijk.

Maar het was vooral de oorlog van 1870 die in de annalen van de Koninklijke Buskruitfabriek zou komen te staan.

Na de oorlog diende de Franse regering zijn voorraden aan te vullen en plaatste bij Cooppal zo belangrijke bestellingen dat de fabriek twaalf jaar lang dag en nacht diende te werken en een productie bereikte van twee miljoen kilogram buskruit jaarlijks.

Door de Franse stocks te helpen herbevoorraden werkte Cooppal ook mee aan het behouden van de vrede, daar er geen poeder aan de andere strijdende partijen werd geleverd.

Een mondelinge, maar vrijwel zekere, overlevering vertelt ons dat in 1870 de dames Teichmann zich verzetten tegen een levering poeder aan de Piemonteze regering, de belagers van de Heilige Stoel. De onverhoopte bestellingen van de Franse regering werden door de familie Teichmann aanzien als meer dan toereikend ten overstaan van deze weigering.

Ondertussen had Mr. Van Cromphaut de fabricatie van het poeder tot een hoge graad van perfectie verheven en onder zijn directie werd aanvang gemaakt met poeder met "grove korrel".

Dit poeder, aangewend bij kanonnen van verschillend kaliber, lag aan de basis van de wereldwijde erkenning van de Koninklijke Buskruitfabriek van Wetteren. (zie "Revue Militaire Belge", 1887, p 150.).

M. Van Cromphaut

EEUWFEST VAN DE POEDERFABRIEK

Mr. Van Cromphaut stierf in 1879. Het jaar daarvoor had hij nog het genoegen de feesten van het honderd jarig bestaan van de stichting van de poederfabriek te mogen bijwonen.

Meer dan achttien vennootschappen woonden de feesten bij, die aanvingen met een dankmis en de verdeling van een aanzienlijke som geld onder de werknemers.

Het feest werd besloten met een banket waar 120 personen aanzaten. Het waren de Raad van Bestuur, de Directie en de werknemers. Een exemplaar van dagblad "De Eendracht" uit Wetteren, welk in het archief wordt bewaard, brengt uitvoerig relaas van dit grootse feest.

GEBOUWEN

Alvorens verder te gaan, een paar woorden over de gebouwen van de oude fabriek.

Het bouwwerk met vier Dorische zuilen, hieronder afgebeeld, hoort bij de oude fabriek en dateert waarschijnlijk van 1778, net zoals de gevel in de stijl van de XVIIe eeuw die dienst doet als ingang van een poedermagazijn (zie hieronder).

De binnenplaats van de fabriek met aan de ene zijde de molens en daar tegenover de paardenstallen, net zoals een gebouw met bovenaan een uurwerk, zijn waarschijnlijk uit het begin van de vorige eeuw. (n.v.d.r.: 19^e eeuw.)

Deze veronderstelling wordt bevestigd door een gravure verschenen in het tweede deel van "Belgique Industrielle", uitgegeven omstreeks 1854.

Het kasteel is van recentere datum en werd gebouwd omstreeks 1870. De beide zijvleugels of torens werden in 1894 toegevoegd.

De andere gebouwen en constructies van de fabriek te Wetteren werden na 1880 opgetrokken. In de hierna volgende bladzijden, vindt men de belangrijkste data terug.

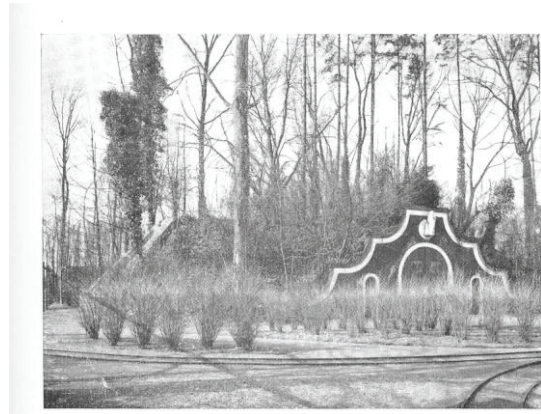
CHARLES LIBBRECHT (1879)

Wanneer Mr. Constant Van Cromphaut was overleden, werd hij opgevolgd door zijn schoonzoon Mr. Charles Libbrecht, geboren te Gent in 1844, ingenieur bij "Arts et Manufactures" te Gent. Hij was gehuwd met Mej. Louise Van Cromphaut in 1872.

Het directeurschap van Mr. Charles Libbrecht was nog opmerkelijker dan dit van Mr. Van Cromphaut, zoals we zullen zien in de regels die volgen.

Het Dorisch gebouw.

Het buskruitmagazijn.

Talrijke documenten laten ons toe tot in detail de geschiedenis van de onderneming te achterhalen.

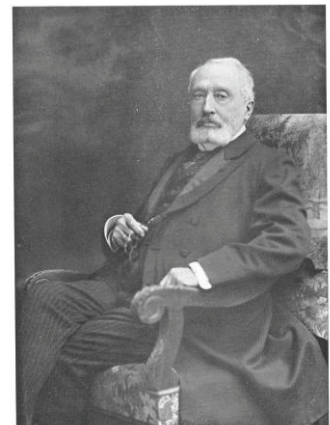
In 1876 stichtten de dames Teichmann, aan de boorden van de Schelde, een weeshuis voorbestemd om de wezen der arbeiders van Cooppal op te vangen.

De instelling heeft sindsdien forse uitbreiding gekend en al draagt ze nog steeds de naam van Weeshuis, zijn de vele kostgangers die er genieten van onderwijs en beroepsopleiding lang geen wezen meer.

Op 29 mei 1880 vernietigt een ontploffing een belangrijk deel van de fabriek en maakt tien slachtoffers. Een ramp van deze omvang bracht diepgaande veranderingen teweeg.

Het kasteel Valois.

M. Charles Libbrecht.

DE OPRICHTING VAN CAULILLE (1881)

Eerst en vooral werd er beslist een deel van de fabriek elders te vestigen, om zo de werkhuizen van elkaar te scheiden en te verdelen over de oppervlakte om de arbeiders zo een betere en grotere veiligheid te verzekeren.

Daarna werd het bedrijf omgevormd tot een "Naamloze Vennootschap" op 30 maart 1881.

De drie eerste bestuurders waren

- Frédéric Belpaire (†1917)
- Théodore Belpaire (†1893)
- Alphonse Belpaire (†1935)

Paul Mansion werd de eerste commissaris. De verslagen zijn belangrijke en precieze bronnen van informatie, en werden opgesteld van 1881 tot 1893 door Théodore Belpaire en van 1893 tot 1914 door Paul Mansion.

*

Als bouwplaats van de nieuwe fabriek viel de keuze op Caulille in het noorden van de provincie Limburg, waar een terrein van 179 ha oppervlakte werd aangekocht. De werken werden aangevat in de lente van 1882 en verliepen zo vlot dat met opstarten kon worden aangevat op 23 juni 1893.

De bouwwerken stonden onder het toezicht van Mr. Georges Van Vyve uit Borgerhout die in Leuven voor ingenieur had gestudeerd. In deze hoedanigheid werd hij door Cooppal aangeworven in 1880. Hij zou nadien als hoofd van de directie de fabriek leiden.

Zicht op het weeshuis.

Mr Georges Van Vyve overleed in 1931 te Caulille en was gedurende meer dan vijftig jaar in dienst bij de firma Cooppal.

In een niet nader te preciseren periode in onze opzoekingen, maar die zich zou situeren na 1880, werd in Wetteren een werkhuis voor het vervaardigen van jachtpatronen opgericht.

Iets na 1880 introduceerde Mr. Libbrecht een speciaal poeder, het "bruin prismatisch poeder" genaamd en zeer gegeerd door de artillerie zowel bij het Belgische als bij vreemde legers.

Krupp bestelde 50.000 kg in 1886 en in 1887 werd het verkocht aan de Zweedse en Engelse regeringen. Het zelfde jaar werd de licentie voor dit poeder verkocht aan de Engelse firma Curtis Harvey. Ongetwijfeld omdat de Engelse regering eiste dat de productie van dit poeder in hun land gebeurde.

M. Frédéric Belpaire
Eerste voorzitter van Cooppal.

In die periode werd de internationale bekendheid van Cooppal steeds maar groter. In 1882 leverde de Koninklijke Buskruitfabriek aan de "Forges et Chantiers de la Méditerranée" 200 ton poeder bestemd voor de kanonnen van de marine en die verkochten het door aan de Franse regering.

In 1883 levert Cooppal poeder voor het Panama-kanaal en in 1884 aan Bulgarije en Roemenië.

Mr. Charles Libbrecht had de fabricatie van het zwart poeder tot de hoogste graad van perfectie gebracht, waardoor Cooppal in de wereld een unieke uitstraling genoot.

Omstreeks die tijd wordt het zwarte poeder onttroond door de moderne chemie die toen werd ontwikkeld. Het buskruit verliest zijn hegemonie zowel voor oorlogsdoeleinden als voor de industrie.

ROOKVRIJ POEDER (1886)

Het rookvrij poeder werd door Mr. Vielle, ingenieur bij "Poudres et Salpêtres" uitgevonden in 1886. De industrialisering van de productie van het dynamiet, uitgevonden en verbeterd door de zweed Nobel, dateert uit dezelfde periode.

Het is onder deze omstandigheden dat de gewaardeerde technische en commerciële vaardigheden van Mr. Libbrecht tot uiting komen.

Een mondelinge overlevering vertelt dat hij het voorstel kreeg een licentie te kopen. Na de eigenschappen van het product te hebben bestudeerd weigerde hij de aankoop ervan, zeggende dat hij het poeder wel kon vervaardigen zonder hulp van buiten uit. Vanaf 30 november van dat jaar (1886) werden te Caulille proeven ondernomen en werd Cooppal de eerste firma buiten Frankrijk die rookvrij poeder fabriceerde.

Dit alles ging niet zonder moeilijkheden of kosten zoals er in een verslag beschreven staat. In 1889 beheerste Cooppal het product zodanig, dat er een contract werd gesloten met de Luikse firma Müller, om hen de productie aan te leren.

De reputatie van Cooppal in dit nieuwe domein vestigde zich vlug. In 1894 waren er leveringen van het rookvrije poeder aan Spanje en Portugal. Een vijfjaren contract kwam tot stand voor het leveren van katoen-poeder voor de bouw van de Simplon tunnel.

De Minister van Oorlog van België laat in 1897 met het rookvrije poeder testen doen om het aan te passen voor de artillerie.

Etherfabriek.

Al deze poeders werden in de recent gebouwde fabriek te Caulille verenigd.

In het Cooppal bedrijf is er nooit dynamiet geproduceerd, maar in 1884 zal de vennootschap participeren in de oprichting van "la Dynamiterie de Matagne" en verzekerde zich een deel van de verkoop om zo het eigen cliënteel te bevoorraden.

ETHER (1898)

In 1898 noopt de stijle opgang van de rookloze poederproductie Cooppal tot het oprichten van een etherfabriek te Wetteren. Maar bij het opstarten levert de apparatuur, geleverd door een Nederlandse firma, niet de gewenste resultaten.

Mr. Maurice Libbrecht, zoon van de Directeur-generaal, en directeur benoemd in 1896 (+1909) past de apparatuur aan en verbetert de productiekwaliteit tot een hoger niveau dan beloofd door de leveranciers.

De oprichting van een kunstzijdefabriek te Tubize was het noodzakelijke gevolg van de groei van de afdeling die grote bekendheid verwierf.

De volledige installatie kostte 1.850.000 frank (rond 1900). Ongeacht de kostprijs heeft geen enkele fabricatie bij Cooppal zo snel zo hoge winsten geleverd.

Anderzijds heeft het afstoten van het procédé "Chardonnet" de activiteit van de kunstzijdeafdeling sterk doen verminderen.

M. Georges Van Vyve.

Aan alles wat hieraan voorafging merkt men dat de evolutie van de chemie Cooppal voor gans nieuwe technische en industriële uitdagingen plaatste. Het is dank zij de buitengewone vakkundigheid van zijn directeur Mr. Charles Libbrecht, dat alle problemen en moeilijkheden resoluut werden overwonnen: productie van rookvrij poeder, productie van ether. Er werden nieuwe activiteiten ontwikkeld: jachtpatronen en participatie in de "Dynamiterie de Matagne".

Op ander domeinen werden moderne innovaties ingevoerd: de elektrische verlichting werd geïnstalleerd te Wetteren in 1893 en in 1898 te Caulille.

De tijd dat paarden werden ingezet om de poermolens van Cooppal draaiende te houden was lang verleden tijd.

Onderstaande tabel vervolledigt de inlichtingen betreffende de technische staf van Cooppal:

- 1904 – jubileum van het 25 jarige directeurschap van Mr. Charles Libbrecht.
- 1905 – jubileum van 25 jaar dienst van Mr. Georges Van Vyve, directeur van de fabriek te Caulille.
- 1908 (23 juni) viering van de 25 jarige ingebruikneming van de fabriek te Caulille.
- 1909 – overlijden van Mr. Maurice Libbrecht, adjunct-directeur bij Cooppal – Zijn broer Henri volgt hem op.
- 1910 - Mr. Fasseaux wordt aangeworven als ingenieur te Wetteren.
- 1912 – Mr. R. Van Vyve wordt aangeworven als ingenieur te Caulille.

- 1913 – Mr. Charles Libbrecht wordt benoemd als gedelegeerd administrateur en Mr. Henri Libbrecht als beherend directeur van Cooppal.

In de Raad van Beheer moet het overlijden van Mr. Théodore Belpaire worden medegedeeld, hij wordt vervangen door Mr. Paul Mansion. Mr. Charles Hertoghe wordt als commissaris aangesteld.

SOCIALE WERKEN

M. Théodore Belpaire.

Vanaf zijn ontstaan heeft de firma Cooppal zich bezorgd over de morele en materiële welstand van zijn werknemers. Zelfs als de vrij precieze bronnen van informatie enige fouten zouden kennen, dan stonden de religieuze principes en eigenschappen niet in vraag.

De verdeling van een vorstelijke geldsom ter gelegenheid van de honderdjarige verjaardag, alsook de oprichting van het wezenhuis in 1878 zijn manifeste voorbeelden van de sociale geest die steeds heeft geheerst bij de eigenaars van Cooppal.

Dezelfde geestesgesteldheid was eveneens aanwezig onder de directeurs en die werden hierin voorbeeldig bijgestaan door hun echtgenotes. Al had Cooppal met Mr. Van Cromphaut en Mr. Libbrecht buitengewoon bekwame directeurs, dan moet men daar onmiddellijk Mw. Van Cromphaut en Mw. Libbrecht aan toevoegen, die zonder te overdrijven, niet enkel het welzijn van de werknemers van Wetteren nastreefden, maar van de ganse gemeentelijke bevolking.

In hun voetsporen traden nadien Mw. Maurice Libbrecht en Mw. Henri Libbrecht te Wetteren en Mw. Raymond Van Vyve te Caulille.

De vroegtijdige dood van Mr. Maurice Libbrecht, in de volle kracht van zijn leven, was de gelegenheid voor de Wetterse bevolking om zijn meest gemeende gevoelens van erkentelijkheid te uiten tegenover een geliefde en gerespecteerde familie, en voor een onderneming die zoveel had bijgedragen tot de algehele ontwikkeling van de gemeente.

*

Er aan herinneren dat de fabricatie van het buskruit niet zonder gevaar was, zijn geen verloren woorden.

Wetteren en Caulille konden ondanks alle mogelijke voorzorgen ook hier niet aan ontsnappen.

Opmerkelijk is wel dat er zich tussen 1778 en 1865 geen enkel ongeval voordeed.

Een overzicht van de belangrijkste explosies.

- 1866 – grote ontploffing te Wetteren – 8 doden.
- 1880 – grote ontploffing te Wetteren – 10 doden.
- 1884 – ernstige ontploffing te Wetteren.
- 1890 – ontploffing in een molen te Wetteren.
- 1891 – ongeluk te Caulille – 1 dode.
- 1894 – ontploffing van een droogkamer te Wetteren.
- 1894 – ontploffing van een mengmachine te Caulille – 3 doden.
- 1900 – ontploffing van een molen te Wetteren – 1 dode.
- 1901 – ontploffing van de “Grenoir Lefèbre” te Wetteren – 5 doden.
- 1910 – ontploffing van een droogkamer te Wetteren – 8 doden.

Deze ontploffingen werden meestal veroorzaakt door onvoorzichtigheid of onachtzaamheid die op termijn tot acuut gevaar leidden. In het voorstaande ziet men dat het vooral de productie van het zwart poeder was dat gevaren met zich bracht, in tegenstelling tot het rookvrij poeder of dynamiet.

Bij het lezen der verslagen komt de bezorgdheid van de directie tot uiting om het gevaar niet alleen tot een minimum te herleiden, maar geheel te verbannen.

Elke explosie heeft geleid tot het nemen van beslissingen ter bescherming van de arbeiders en het perfectioneren van het productieproces.

Er moet aan herinnerd worden dat de fabriek te Caulille tot dit doel werd opgericht: het afzonderen van verschillende ateliers te Wetteren. Maar ondanks alles werden te Wetteren nog belangrijker spreidingen doorgevoerd. Twee magazijnen werden gesloten in 1884 en een ander werd ingericht op een veilige afstand. In 1890 werden zeven molens buiten werking gesteld om de spreiding van de resterende te verzekeren. Andere veiligheidsmaatregelen die werden genomen: vervangen van de granieten molenstenen door gietijzeren, kassei werd vervangen door asfalt. Verminderen van de arbeidsintensiteit in de jachtpatronenfabriek.

Om de arbeiders tot meer voorzichtigheid aan te sporen, werd er tijdens de jaren dat er zich geen ongelukken voordeden een premie uitbetaald, de borstweringen werden verhoogd, ateliers werden heringericht zodat van op afstand kon worden gewerkt, het ziften werd gemechaniseerd.

Om de verbeteringen door te voeren werden belangrijke sommen vrijgemaakt. Na de ontploffingen van 1910 te Wetteren werd een tien jaren programma ter verbetering van de werkomstandigheden doorgevoerd dat 1.500.000 frank heeft gekost.

De voorzorgen te Caulille waren van dezelfde orde. Alle mogelijkheden werden er aangewend om het acute brandgevaar, dat daar groter was dan te Wetteren, in te dijken. Een met water gevulde gracht werd rond elk werkhuis aangelegd. Het was de eerste toevlucht voor arbeiders met brandende kleren om deze hierin te doven. Speciale en uiterst precieze voorzorgen werden doorgevoerd in de zuurafdeling en hiervoor werd de elektrische verlichting al zeer snel ingevoerd.

De verslagen verwoordden zeer krachtig de gedurige, onaflatende en indringende bezorgdheid van de Raad van Bestuur en de Directie met het doel het gevaar bij het productieproces aan banden te leggen.

Anderzijds liet de vennootschap al vele jaren terug elke dag een H. Mis opdragen om de bescherming van de arbeiders van Cooppal af te smeken.

Al deze maatregelen hebben bijgedragen tot een gunstig resultaat. Ofschoon sinds 1880 het aantal werknemers vervienvoudigd was, werden opmerkelijk minder ongevallen vastgesteld.

Bij de sociale dienst was de huisvesting der arbeiders een belangrijk deel van hun bezorgdheid.

In Caulille werd vanaf 1891 het bouwen van een woning door de arbeiders sterk gepromoot door hun geld te lenen aan lage intrest. Maar pas in 1896 begonnen arbeiders hiervan gebruik te maken en in 1907 waren er amper 10 zulke woningen opgetrokken. De reden hiervoor wordt vermeld in een verslag van 1897: de meeste arbeiders bezitten reeds een eigen huis, zodat de hulp van Cooppal zich richtte tot de meest onterfden onder hen.

Stilaan werd er meer en meer gevolg gegeven aan de aangeboden mogelijkheid. In 1910 werden zowel te Wetteren als in Caulille 40 huizen gebouwd en drie ervan waren reeds volledig afbetaald. In 1914, vier jaar later, kwamen er te Caulille nogmaals 40 huizen waarvan de helft aan Cooppal hoorde en de andere 20 werden gebouwd door de werknemers dank zij de goedkope lening van 1% per jaar.

Ook in de sociale voorzieningen van de arbeiders werd tussengekomen. De Directieraad besliste in 1892 zelf de bijdrage te betalen voor de arbeiders aan een ziekenfonds (1% van het salaris) en een pensioen toe te kennen aan oude werknemers, aan weduwen en wezen. Hiervoor werd een som uitgetrokken gelijk aan 3% van het salaris. Het pensioenfonds had in 1896 een waarde van 1.250.000 frank (n.v.d.r.: waarde in 1939).

Voor het gezinshoofd werden extra voordelen voorbehouden. In 1892 besluit de directie het onderwijs te betalen voor hun kinderen (2% van het salaris). In een niet nader omschreven periode werden de familievaarders een hoger loon toegekend dan de geldende barema's. Op een totaal van 150 tot 200 werknemers zouden deze sociale tussenkomsten 70.000 frank bedragen in 1896.

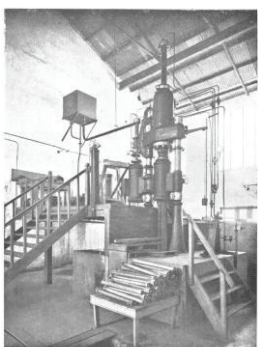
Een werknemersvereniging werd opgericht in 1894 door de Directieraad en onder de leden werd het christen-democratisch dagblad "Het Volk" uit Gent gratis verdeeld.

Dat zelfde jaar werd een overeenkomst gesloten met de pastoor van Caulille en de onderpastoor van Loozen dat één van hen, zoniet een door de bisschop van Luik aangestelde priester, aalmoezenier zou worden van de buskruitfabriek. In deze zin dat hij de woordvoerder zou zijn van de arbeiders en hun wensen kenbaar zou maken bij de fabrieksdirectie.

Van 1894 tot 1914 stemde de Algemene Vergadering in met het jaarlijks toekennen van de som van 100.000 frank te verdelen onder de arbeiders.

In het Directiecomité heeft ook steeds de bezorgdheid bestaan over het geestelijk welzijn der arbeiders. Een door Cooppal aangeduide priester was te Wetteren tegelijk aalmoezenier van het wezenhuis en van de fabriek.

Van 1894 tot het begin van de oorlog, vonden de door de "Société de Jésus" ingevoerde bezinningsdagen, die plaatsvonden in besloten kring, een gewillig oor bij de werklieden van Cooppal. Trouwens zowel te Wetteren als te Caulille, heeft de firma Cooppal, naar het voorbeeld van zijn directeuren, een nooit aflatend blijken van het christelijk leven getoond.

Poederpers.

Van bij de oorsprong van Cooppal hebben directie en aandeelhouders, onder alle omstandigheden, religie en clerus aan zich weten te binden, wat een stempel heeft gedrukt op hun bestaan: bij verjaardagen en jubileums, bij feesten en rouw mag men zeggen dat de afstammelingen van Jan-Frans Cooppal trouw zijn gebleven aan de idealen van de kerkmeester van de Antwerpse Sint-Andreas parochie.

DE OORLOG VAN 1914-1918

In België werd met de komst van oorlog zo weinig rekening gehouden, dat in maart van 1913 noch te Wetteren, noch te Caulille, voor de regering werd gewerkt om de tekorten aan te vullen en reserves aan te leggen.

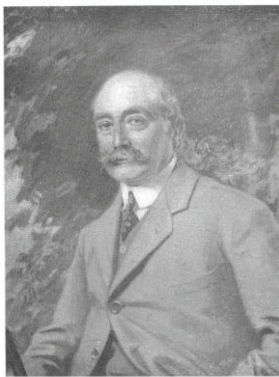
De Nationale Defensie had in 1913 evenwel de oprichting voorzien van een eventuele buskruitfabriek in de legerstelling van Antwerpen en had bij de instanties gepleit deze installatie over te dragen aan Cooppal en hen het monopolie te bezorgen voor de levering van militair poeder. Het project heeft nooit een gevolg gekend.

Toen de oorlog uitbrak (5 augustus 1914) werd door de fabrieksdirectie te Wetteren beslist om 50% van het salaris uit te betalen aan de huisgezinnen van de arbeiders die onder de wapens waren geroepen.

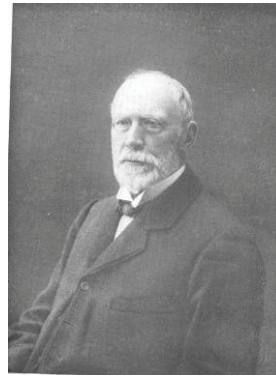
Een deel van de directie ging in ballingschap te Engeland (Oxford), het waren Mr. F. Belpaire en Mr. A. Belpaire samen met Mr. Ch. Hertoghe. De heren Charles Libbrecht en Mansion bleven te Gent.

Het technisch personeel verliet België, hetzij onmiddellijk, hetzij een paar weken later.

Geen enkele arbeider van Wetteren heeft gedurende de ganse oorlog voor de Duitsers gewerkt. Hetzelfde gebeurde te Caulille, waar slechts vijf tot zes arbeiders nog een tweetal weken hebben gewerkt om nadien, dank zij de maatregelen door Cooppal genomen, het werk neer te leggen. Alle Duitse inspanningen ten spijt.

M. Henri Libbrecht.

M. Paul Mansion.

De opeisingen van de Duitsers beliep tot de som van 22 miljoen frank voor de beide fabrieken, waarbij ook nog de beslagname op de gebouwen en het materiaal moest worden gerekend.

De in België gebleven directieleden moesten erop toezien dat de vijandelijke legers de fabrieken niet konden gebruiken voor hun oorlogsproductie en hielden controle op het materiaal om het na de oorlog terug op te eisen.

De heren Henri Libbrecht en Georges Van Vyve en zijn twee zonen spanden zich van uit Engeland in om de activiteiten van de vennootschap verder te zetten.

Belangrijke contracten werden gesloten met Britse, Italiaanse en Amerikaanse fabrikanten om de leveringen aan de Belgische regering te verzekeren. De producten werden gemaakt onder toezicht van het technisch personeel van Cooppal.

Mr. Marcel Van Vyve werd om die reden naar de Verenigde Staten gestuurd terwijl de heren Georges Van Vyve en Raymond Van Vyve werkzaam waren te Ferrania in Italië.

De controle van Cooppal ten spijt, beantwoordde de kwaliteit van het poeder niet steeds aan de door de regering gestelde eisen, hetgeen de moeilijkheden in oorlogstijd voldoende benadrukt. Het grote probleem was dat Cooppal niet zelf produceerde en aldus het fabricageproces niet zelf in handen had.

Waren de financiële resultaten van de vennootschap tijdens de oorlog de slechtste ooit, dan mochten ze er bij Cooppal prat op gaan bijna gratis te hebben gewerkt voor de Nationale Defensie, dit terwijl de eigen fabrieken bezet waren.

In 1917 werd Cooppal tot twee maal toe in een diepe rouw gedompeld. Mr. Frédéric Belpaire, beheerder en voorzitter van de vennootschap sinds de oprichting ervan in 1883, overleed in ballingschap te Oxford op 8 december 1917. Zijn opmerkelijke karakter en zijn groot hart, hadden hem in Antwerpen een uniek aanzien verschaft, en drukten een blijvende stempel op Cooppal en hebben ertoe bijgedragen dat hij in België op moreel en sociaal vlak een vooraanstaande plaats innam.

Mr. Charles Libbrecht overleed te Gent in hetzelfde jaar. Zijn ganse leven stond in het teken van de vooruitgang en de voorspoed van Cooppal.

Zijn laatste jaren had hij, met een genoegzame zelfingenomenheid, alle plannen die de Duitsers hadden voorgewend met de fabriek weten te dwarsbomen.

Mr. Paul Mansion, getuige van het gebeurde, bracht dit in zijn lijkrede schitterend onder woorden: "Charles Libbrecht is dood, gehaat door de Duitsers, geëerd door België".

NA DE OORLOG (1919-1939)

In de na-oorlogse periode was werken aan de heropstanding en het volgen van de industriële evolutie volop aan de orde.

Mr. Henri Libbrecht, directeur van de fabriek te Wetteren, liet de herstellingswerken aan de fabriek uitvoeren met een ongeziene snelheid. Hij werd hierin bijgestaan door Mr. Fasseaux en in Caulille door Mr. Georges Van Vyve, geholpen door zijn zonen de heren Raymond en Marcel Van Vyve.

De kosten aan de fabrieken, door de oorlog in ruïnes herschapen, waren enorm. De herstellingen aan beide fabrieken hebben 21,5 miljoen frank gekost.

De activiteiten van het technisch personeel was ondertussen van die aard dat de balans van het jaar 1919 met een beduidende winst werd afgesloten, vooral te danken aan het zwarte poeder.

Het volgen van de industriële evolutie duurde heel wat langer – en gaat nog steeds verder - en vergde hoge financiële middelen. Buiten de herstellingswerken verhieven het optrekken van nieuwe gebouwen zich tijdens die bewuste periode tot 40 miljoen frank.

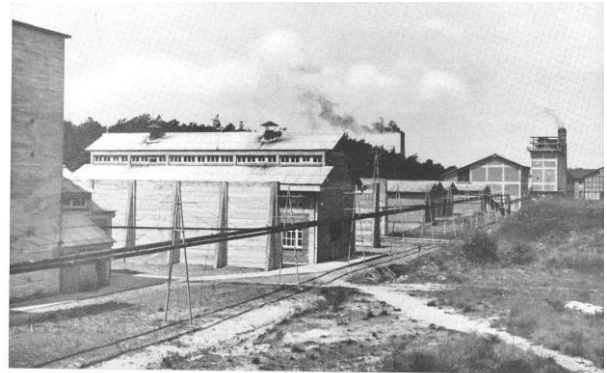
Laat ons kort de geschiedenis hiervan natrekken.

HERWINNING “BRÉJEAT” (1920)

De oprichting van een afdeling “Bréjeat” te Caulille wordt door de Raad beslist in 1920. Hierdoor zullen extreem dure oplosmiddelen, gebruikt in de productie van het rookvrij poeder, gedeeltelijk kunnen worden herwonnen.

Dynamietfabriek. (Caulille)

Poeder zonder oplosmiddelen. (Caulille)

De opstarting van dit delicate proces had plaats in oktober 1923.

Te Wetteren werd in 1926 een productie-eenheid voor ether beslist. De jachtpatronenfabriek werd uitgebreid en een belangrijk magazijn werd geopend te Cassablanca (Marokko).

“EXPLOSIFS D’HAVRÉ” (1926)

Bij de specialist in veiligheidsexplosieven en -ontstekingen, de “Société des Explosifs d’Havré” wordt Coopal een belangrijk aandeelhouder.

DYNAMIETFABRIEK (1927)

Voor Caulille wordt in 1927 door de directie de oprichting besloten van een dynamietfabriek waar de werkwijze “Schmidt en De Wilde” werd aangewend om zonder onderbreking nitroglycerine te produceren.

Door de voorstudies en de administratieve formaliteiten zou het tot december 1931 duren vooraleer de fabriek kon opgestart worden.

Eveneens in 1927, op initiatief van Mr André Belpaire, ontstaat er te Caulille een afdeling cellulosevernissen.

VEILIGHEIDSLONTEN (1931)

De industriële evolutie bij Coopal neemt steeds maar uitbreiding. In 1931 werd de oprichting van een lontenfabriek gepland te Wetteren. Ze werd opgestart in november 1932.

POEDER ZONDER OPLOSMIDDELEN (1932)

Gehoor gevend aan de wens van de Minister van Nationale Defensie besloot Cooppal, dat steeds zijn bezorgdheid uitte tegenover de verdediging van het vaderland, in 1932 een afdeling poeder zonder oplosmiddelen in te voeren. Nochtans werd er door Defensie geen enkele waarborg gegeven voor het plaatsen van bestellingen.

Deze nieuwe en zeer belangrijke afdeling was werkklaar in oktober 1933. Een afdeling "Remobel" werd in 1937 afgestoten hoewel ze pas van 1933 in werking was. Er waren op de Belgische markt te weinig afzetmogelijkheden voor winstgevende fabricatie.

Te Wetteren werd in 1935 een fabriek opgericht voor de productie van geperst Trinitrotoluol.

VERTICALE NITRATIE (1936)

Om te voldoen aan de kwaliteitseisen van het industriële buskruit werd te Caulille in 1936 de "verticale nitratie" geïnstalleerd. De afdeling kwam in productie in 1938.

We herinneren eraan dat in de periode welke we nu overzien de afdeling cellulosevernissen sterk evolueerde en zich opsplijste in fabricatie van lijmen, nitrokatoen en celluloses.

Verticale nitratie. (Caulille)

Samenvattend: de nieuwe producten waren:

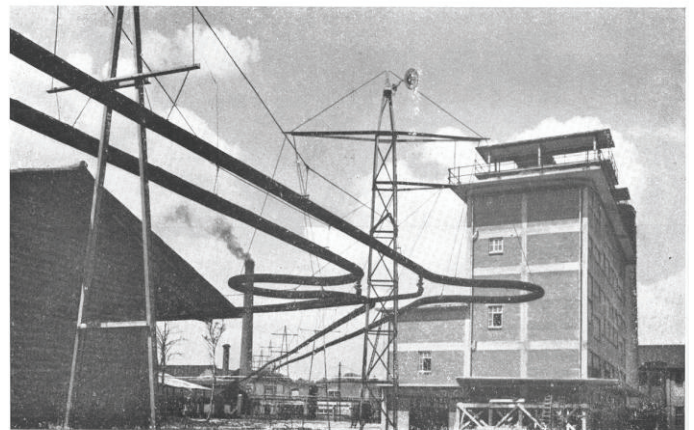
- te Wetteren: veiligheidslonten, ethylacetaat en geperst trinitrotoluol.
- te Caulille: dynamiet, poeder zonder oplosmiddelen, lijmen, nitrokatoen en cellulose.

De nieuwe producties, samen met de commerciële en industriële verbintenissen met de "Société des Explosifs d'Havré" behelsden, samen met de vroegere producten, een industriële en militaire cyclus, die een completer en vollediger beeld bood, welke in overeenstemming stond met de buitengewone snelle vooruitgang die de chemische industrie had geboekt in amper een kwart eeuw tijd.

Om het activiteitenoverzicht gedurende de laatste twintig jaren te behouden moet men weten dat het gebruik van het zwarte poeder na de oorlog een steile opgang maakte om daarna, steeds maar verder naar beneden te zakken.

De etherafdeling te Wetteren kende tijdens haar eerste jaren een ongekende bloei, gevolgd door een bruske verzwakking te wijten aan het afstoten van het "Chardonnet-poeder" voor de productie van kunstzijde. Indien Cooppal genoeg had genomen aan het toenmalige productieprogramma vast te houden, stonden ze vandaag totaal kansloos tegenover de internationale concurrentie.

Anderzijds heeft de vennootschap gedurende deze periode bijna al zijn financiële bronnen moeten aanspreken voor zijn belangrijk patrimonium aan gebouwen, en om voor de oorlog te kunnen voldoen aan de hoge eisen van de aandeelhouders.

Verticale nitratie. (Caulille)

KAPITAALSVERHOGINGEN

Noteren we hierbij de volgende kapitaalsverhogingen.

-	1920	het kapitaal werd van 2 naar 3 miljoen gebracht	
-	1926	"	2 naar 4
-	1928	"	4 naar 5
-	1936	"	5 naar 10

M. Alphonse Belpaire
Tweede voorzitter van Cooppal.

BEHEERRAAD

Werpen we eveneens een blik op veranderingen doorgevoerd in de beheerraad.

Na het overlijden van de heer Frédéric Belpaire, werd op 1 mei 1918 een Algemene Vergadering samengeroepen in De Panne. Mr Charles Hertoghe werd benoemd tot bestuurder en de heren Joseph Van Cutsem en baron Delvaux de Fenffe, gouverneur van de provincie Luik tot commissarissen.

Mr Charles Libbrecht werd toen noch als bestuurder, noch als afgevaardigde vervangen.

De Raad was aldus samengesteld: de heer Alphonse Belpaire, voorzitter, de heren Paul Mansion en Charles Hertoghe – na de dood van de heer Paul Mansion in 1919 – baron Delvaux de Fenffe werden bestuurder genoemd en de heer Hubert Mansion commissaris.

Hetzelfde jaar werd het aantal bestuurders verhoogd tot zes, de heren Alexandre Galopin, Georges Laloux en Hubert Mansion traden toe tot de Raad.

Het jaar daarop werd de directie van het bedrijf toevertrouwd aan de heer Adolphe Breyre onder de titel Afgevaardigd-Bestuurder.

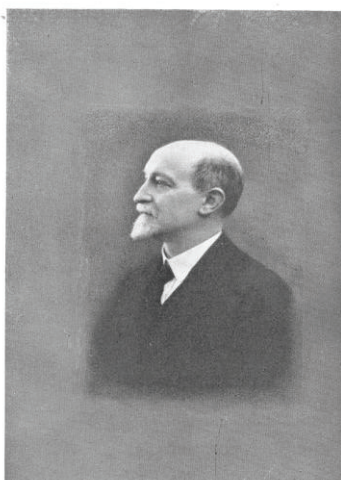
Door dit alles werd de Administratieve Zetel overgebracht naar Brussel, Koloniënstraat 54.

De heer Henri Libbrecht werd in 1925, op eigen vraag, ontlast uit zijn functie als Beherend Directeur en werd Bestuurder van Cooppal.

M. Breyre

Tweede afgevaardigd beheerder van Cooppal

M. Charles Hertoghe.

Baron Delvaux de Fenfe

Derde voorzitter van Cooppal.

In 1930 verzaakt de heer Adolphe Breyre aan zijn functie als Afgevaardigd-bestuurder en wordt Bestuurder Directeur aan het "Institut Nationale des Mines de Framerie". De heren Laloux, Galopin, Charles Hertoghe en H. Libbrecht trokken zich terug uit de Raad en werden vervangen door de heren L. Primez, A. Hertoghe en J. Richir.

Juffrouw Belpaire werd in 1931 tot commissaris benoemd.

De heer Alphonse Belpaire, voorzitter, overleed op 24 november 1935. Hij was bestuurder van de vennootschap sinds de oprichting ervan, of vierenvijftig jaren. Baron Delvaux de Fenffe, ere-gouverneur van de provincie Luik en Buitengewoon Koninklijk Commissaris van de provincies Luik, Namen en Luxemburg volgde hem op als Voorzitter van de Raad. De heer André Belpaire verving zijn vader als bestuurder.

DE DIRECTIE

Volgen nu de wijzigingen die werden doorgevoerd bij de technische top, in de naoorlogse periode.

De heer Henri Libbrecht, Beherend Directeur van Cooppal leidde de fabriek van Wetteren tot 1925. De heer Fasseaux volgde hem op als directeur. In 1929 deed de heer Van Herstraeten zijn intrede als ingenieur.

In 1935 vierde Cooppal te Wetteren het jubileum van de vijftienvigste verjaardag van de indiensttreding van de heer Fasseaux.

Te Caulille werd in 1926 de heer Ectors benoemd, hij was dokter in de chemie.

De vennootschap Cooppal leed een groot verlies bij de opruststelling van de heer Georges Van Vyve na 47 jaar dienst. De prachtige fabriek van Caulille, die hij na een eerder bescheiden start heeft zien opgroeien, was nagenoeg helemaal zijn eigen verdienste.

Hij kende de genoegdoening om de directie over te laten in de handen van zijn zoon Raymond Van Vyve, die hem als directeur opvolgde.

De vijftiendagste verjaardag van de indiensttreding van de heer Raymond Van Vyve werd gevierd in 1936 te Caulille.

De beheerraad in 1939.

In 1926 werd te Brussel de heer André Belpaire aangesteld als adjunct van de heer Adolphe Breyre. En negen jaar later in 1935 aanvaardt André Belpaire de functie van Beherend Directeur. De industriële evolutie die Cooppal onderging was bijna geheel zijn werk, in zijn taak bijgestaan door de bijzonder ervaringrijke heer Primez.

Links:
M. Raymond Van Vyve
Directeur van de buskruitfabriek Caulille

Rechts:
M. Fasseaux
Directeur van de buskruitfabriek Wetteren

WERK- EN SOCIALE OMSTANDIGHEDEN

Zowel te Wetteren als te Caulille manifesteert zich de evolutie op het sociale vlak.

In de twee fabrieken werd in 1921 de acht urenwet van kracht. Het volgende jaar, en vooruitlopend op de wet, verdrievoudigde de Raad de kinderbijslagen van 1 tot 3% van de salarissen.

De bevolkingsaan groei van Caulille noodzaakte in 1928 een vergroting van de parochiekerk. Het bedrijf kwam tussen in de kosten voor een bedrag van 280.000 frank.

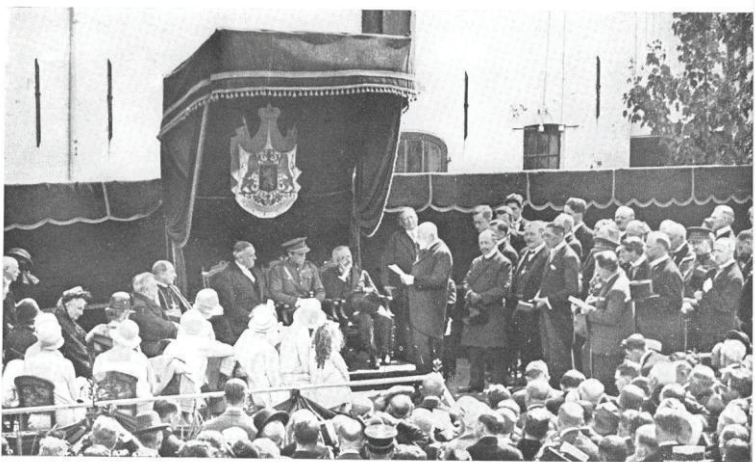
In de fabriek van Caulille werden meerdere eetzaal geïnstalleerd en er werd voorzien in een speelplein om sport en ontspanning te bevorderen.

Net zoals te Caulille zou de firma te Wetteren verder gaan met het lenen van geld aan verminderd tarief aan de werknemers die hun eigen huis wensten te verwerven.

Sinds de golf van werkloosheid België had overspoeld bleef Cooppal al zijn mogelijkheden inzetten om hieraan het hoofd te bieden. Alle werknemers werden in dienst gehouden en werden tijdens de stille perioden ingezet daar waar nodig, maar vooral door het in gebruik nemen van nieuwe afdelingen. Die inspanningen resulteerden in de volgende cijfers. Voor de oorlog bereikte het aantal werknemers de 200 net niet. In 1938 waren er meer dan 500 werknemers. In de twaalf voorbije jaren beliep het totaal aan salarissen in beide fabrieken tot 56 miljoen (het jaar 1938 neemt hiervan ongeveer 7 miljoen voor zijn rekening).

ZKH Prins Leopold te Wetteren.

M. A. Belpaire bij zijn toespraak.

Om al deze cijfers nog beter te begrijpen, moet men in herinnering brengen dat sinds de oorlog de investeringen in nieuwe gebouwen zich tot de som van 40 miljoen verheffen. Maar het zijn juist deze nieuwe bouwwerken die Cooppal hebben toegestaan zich te ontwikkelen en werkgelegenheid te scheppen. Dit mag zonder twijfel en met fierheid, zowel bij de sociale als bij de economische verwezenlijkingen, worden geplaatst.

Onze korte historische nota willen we beëindigen met een verwijzing naar twee feiten die in de annalen van de vennootschap werden opgetekend.

HONDERVIJFTIGSTE VERJAARDAG (1928)

Cooppal vierde de honderdvijftigste verjaardag van zijn stichting in 1928.

In de zetel, maar vooral de wieg van het bedrijf, in Wetteren zouden de belangrijkste feesten plaatsvinden.

Z.K.H. Prins Leopold van België gaf nog meer luister aan deze verjaardag van de Koninklijke Buskruitfabriek door zijn aanwezigheid. Zijne Excellentie de bisschop van Gent, Monseigneur Coppieters, de heer Heyman, minister van Sociale Voorzorg en Arbeid, de Gouverneur van Oost-Vlaanderen graaf de Kerchove de Denterghem hadden er eveneens aan gehouden aanwezig te zijn bij de festiviteiten. Alsook de plaatselijke autoriteiten, burgerlijk als klerikaal, en de ganse bevolking namen er aan deel.

De Beheerraad, nagenoeg alle aandeelhouders, de Directie en het volledige korps aan technisch personeel en werknemers strekten tot eer van de genodigden.

Aan het banket dat het feest afslot werd deelgenomen door alle bestuurders en aandeelhouders en hun familie, de directeuren, ingenieurs, werkmeesters, werkmannen en –vrouwen.

Een gelijkaardig feest vond plaats in Caulille en werd vereerd met de aanwezigheid van de heer Hubert Verwilghen, gouverneur van de provincie Limburg.

Tot slot werd de generale staf, samen met alle vertegenwoordigers uit binnen- en buitenland en de voornaamste klanten, verenigd in het "Résidence Palace" te Brussel, waar de heer Alphonse Belpaire hen een groot banket aanbood.

De heer Jaspar, Voorzitter van de Ministerraad, had de eer hierop te worden uitgenodigd en uitte de meest lovende woorden.

BORSTBEELD VAN COOPPAL TE WETTEREN (1930)

De gemeente Wetteren, wenste twee jaar later in 1930 een openbaar eerbetoon te betuigen aan Jan-Frans Cooppal, de stichter van de oudste industriële instelling op haar grondgebied. Op een publieke plaats werd een borstbeeld opgericht, gebeiteld door de heer Vits uit Melle.

Een groots feest waaraan de ganse bevolking deelnam en openlijk hulde bracht aan de Koninklijke Buskruitfabriek van Wetteren vond ter gelegenheid van de onthulling van het borstbeeld plaats.

Vertaling: Walter De Wolf.

Even doordenken...

**Wanneer we alles opschrijven wat we bezitten dan krijgen we een lijst.
Wanneer we alles opschrijven wat we beleven dan schrijven we
geschiedenis.**

**DE
MASSEMSE LINDEBOOM
IS HET

BOOM

VAN HET JAAR**

Met 6546 van de 15219 uitgebrachte stemmen in Vlaanderen werd de eeuwenoude
Massemse Lindeboom

“Boom van het jaar 2016”

Voor ons part mochten ze hem hebben uitgeroepen tot “Boom voor de eeuwigheid”.

De tentoonstelling “Bouwgeschiedenis van de Oude Sint-Gertrudiskerk van Wetteren”

Hoe in Gods naam kan men een tentoonstelling opzetten over een onderwerp waarvan geen materiaal voorhanden is?

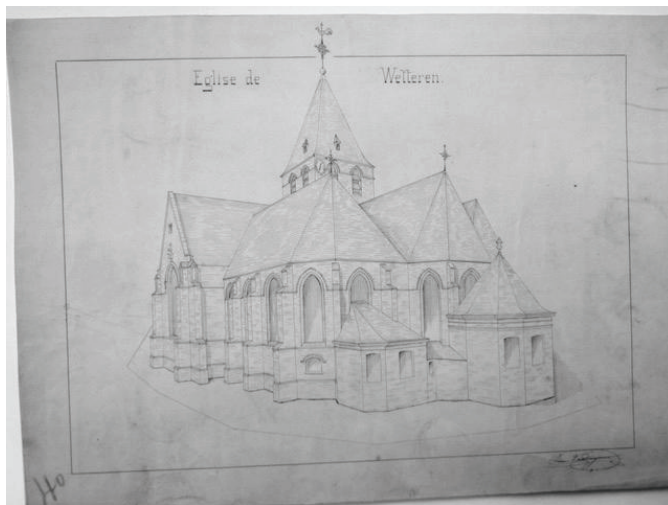
Toen ons de vraag werd gesteld of de Heemkundige Kring bereid was rond het thema “Oude Kerk” te werken, ter gelegenheid van de viering van 150 jaar Sint-Gertrudiskerk, hebben wij toe gezegd. Pas daarna kwam de aap uit de mouw; met welk materiaal?

Onze speurtocht naar dat materiaal bracht ons in contact met het architectenbureau Bressers te Gent, welke ooit restauraties aan onze huidige kerk hebben gedaan.

Via hen kwamen we nadien in contact met de diensten van Monumenten en Landschappen, het KIK (Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium), en het Agentschap Onroerend Erfgoed van de provincie.

Wat niemand kon vermoeden werd bij deze diensten teruggevonden. Prachtige tekeningen van onze oude Wetterse kerk, die nog nooit iemand in Wetteren had gezien, en belangrijker, nagenoeg alle briefwisseling die rond deze kerk werd gevoerd.

Briefwisseling welke natuurlijk werd aangevuld met het materiaal dat terug te vinden is in het Wetters kerkarchief in de dekenij en het gemeentearchief.

Voor het maken van de tekeningen werden tussen 1865 en 1868, niet minder dan drie architecten naar Wetteren gestuurd met als opdracht:

1. Het zoeken naar architectonisch waardevolle elementen.
2. Het in beeld brengen van de kerk in zijn toenmalige toestand.
3. Het maken van “fotografische tekeningen” van de kerk.

Voor de algemene beelden stond een zekere Ledoux in voor het architecturale was het architect Van Assche, die toen net met het Sint-Lodewijksinstituut te Kwatrecht doende was. En een Vandevyvere deed de fotografische tekeningen.

Al deze beelden hebben onze onderzoekers mee naar huis mogen brengen, digitaal weliswaar, maar wij waren er meer dan gelukkig mee. Nu konden we echt aan de tentoonstelling werken.

Na het opsporen van didactisch materiaal was er het uitschrijven en vertalen van de in hoofdzaak in het Frans opgestelde briefwisseling. De vertaling op zich was kinderspel, maar het ontcijferen van het geschrift was een andere zenuwslopende taak. Veel zweet, maar nog meer geduld deed alles in de juiste plooi vallen.

Een andere speler die onze tentoonstelling stoffeerde was de firma Van Quaille uit Gavere. Deze heeft een aantal jaren terug een volledige inspectie van het dak van onze kerk gedaan en dat leverde een groot aantal spectaculaire foto's op.

Bezoekers aan de tentoonstelling hebben zich dan ook staan vergapen bij de drie grote schermen waarop alle beelden, zowel van de oude als van de nieuwe kerk te zien waren.

Bijzonder in trek was de brochure die werd opgemaakt over de “Bouwgeschiedenis van de Oude Sint-Gertrudiskerk van Wetteren”.

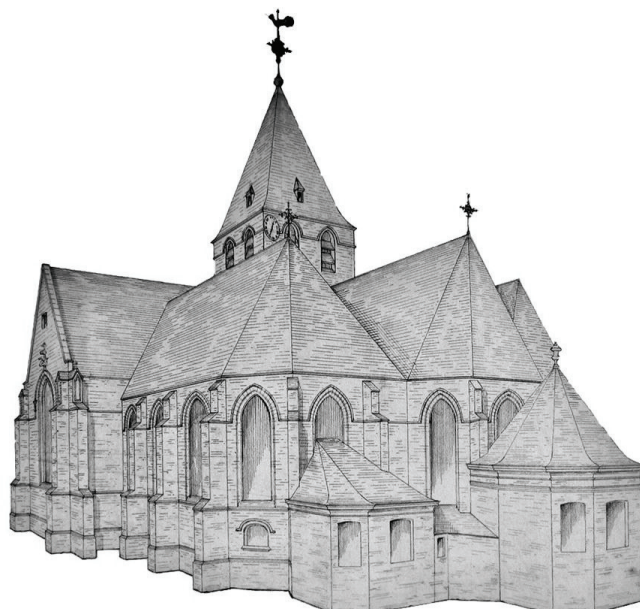
Weinig van onze tentoonstellingen hebben ons 150 ex. over het onderwerp doen verkopen. Onze oude kerk deed het wel.

De tentoonstelling in het Heemkundig Museum liep parallel met een tentoonstelling die in de kerk werd gehouden.

Daar waren elke dag rondleidingen voorzien en werden de bezoekers doorverwezen naar het Museum om eveneens daar de tentoonstelling te bezoeken. Eigenlijk zou iedereen in het museum moeten aangevangen hebben met zijn bezoek. Van oud naar nieuw en niet omgekeerd zoals het nu spontaan gebeurde.

De rondleidingen in de kerk, deels verzorgd door onze bestuursleden, brachten voor ons natuurlijk heel wat bijkomend werk met zich. Het Museum moest elke dag bemand zijn, elke dag kwamen er bezoekers vanaf de overkant van de Markt en die moesten bij ons natuurlijk ook begeleid worden en een woordje uitleg krijgen.

We hebben zo dagen genoteerd van meer dan 100 bezoekers; tel daar de geïnteresseerden bij die tijdens de kermisdagen zijn geweest en tel daarbij een voor ons althans, en algemeen gezien, fantastisch jaar 2016 en we komen aan een bezoekersaantal op jaarbasis van meer dan 3.000 personen. Hierin zijn ook groepen en scholen inbegrepen.

De Heemkundige Kring heeft de kans gekregen en gegrepen om op zijn beperkte ruimte iets te brengen dat vernieuwend was. Nu staat er nog een enorme taak op ons te wachten. In 2018 zal het 150 jaar zijn dat de bouw van de huidige kerk werd voleindigd. Hiervoor gaat de Heemkring in samenwerking met Bressers te Gent het ganse bouwdoosje en dat van de nadien uitgevoerde restauratiewerken opstellen. Een publicatie of digitale ontsluiting hiervan zal de kroon op het werk zijn.

Voor het uitwerken en het brengen van de tentoonstelling in het Heemkundig Museum mogelijk te maken danken wij:

- Eerwaarde heer Yvan STASSIJNS, pastoor-deken van Wetteren.
- Feestcomité "Viering 150 jaar Sint-Gertrudiskerk te Wetteren".
- Architectenbureau BRESSERS, Gent
- Koninklijke Commissie voor Monumenten, Brussel, diensten archief en bibliotheek.
- Agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Gent, dossier bescherming.
- De gezusters DE CONINCK, Wetteren.
- Firma VANQUAILLE, Gavere, restauratie en vernieuwing dak en toren kerk.
- KIK - Koninklijk Instituut van het Kunstpatrimonium, Brussel.
- Ruben WILLAERT, bvba, Brugge, restauratie.
- Gemeentebestuur en gemeentearchief van Wetteren.

Walter De Wolf

MEDEDELINGEN VAN DE HEEMKUNDIGE KRING

Het Museum is in 2017 geopend op volgende dagen:

- zaterdag 4 maart - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag 1 april - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag 6 mei - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag 3 juni - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag - 24 juni - 14 tot 18 uur - Wetterse Topdagen
- zondag - 25 juni - 14 tot 18 uur - Wetterse Topdagen
- zaterdag 1 juli - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag 5 augustus - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag 2 september - 15 tot 17.30 uur -kermis
- zondag 3 september - 10 tot 12 en 14 tot 18 uur - kermis
- dinsdag 5 september - 10 tot 18 uur - doorlopend - jaarmarkt
- zaterdag 9 september - 14 tot 18 uur - brocantemarkt
- woensdag 13 september - 14 tot 18 uur - bloementapijt op Markt
- donderdag 14 september - 14 tot 18 uur - bloementapijt op Markt
- vrijdag 15 september - 14 tot 18 uur - bloementapijt op Markt
- zaterdag 16 september - 14 tot 18 uur - bloementapijt op Markt
- zondag 17 september - 10 tot 18 uur - bloementapijt op Markt
- zaterdag 7 oktober - 15 tot 17.30 uur
- zaterdag 4 november - 15 tot 17.30 uur

Bijkomende openingsdagen zijn steeds mogelijk.

Tijdens de maanden december, januari en februari blijft het Museum dicht voor opknop- en herinrichtingwerken.

Voor meer informatie: www.heemkundewetteren.be

Voor groepsbezoeken:

- heemkundewetteren@hotmail.be
- tel. 0473/860.419

Infopunt Toerisme Wetteren:

- Markt 23
- tel. 09/366.31.04

*Wij wensen
u allen
een
spetterend
2017*

Fragment van een kerstkaart uit 1950